

3. Беленкова Е. Ю. Современные дискуссии о реформировании Организации Объединенных Наций. – Москва: Власть, 2011. – №12. – С.115–117.

4. Белоногов А. М. Другой ООН у нас нет. – Москва: Международная жизнь, 2003. – №6. – С.69–73.

5. Гришаева Л. Реформа ООН–выход из кризиса // Вестник Российского университета дружбы народов. – Москва, 2007. – №5. – С.47–59.

6. Гришаева Л. Е. Россия и ООН. История и современность. – Москва: Спутник, 2007. – 458 с.

7. Гришаева Л. Е. Россия, ООН и научно–технический прогресс // Экономический журнал. – Москва, 2010. – №2 (18). – С.34–40.

8. Заемский В. Ф. Новейшая история реформы ООН. – Москва: Наука, 2008. – 352 с.

9. Заемский В. Ф. Ключевые вопросы реформы ООН // Мировая экономика и международные отношения. – Москва, 2008. – №7. – С.3–13.

10. Лукьянов В. ООН в современном мире – тенденции, проблемы, перспективы // Научно–технические ведомости Санкт–Петербургского государственного политехнического университета. Гуманитарные и общественные науки. – Санкт–Петербург, 2015. – №2 (220). – С.35–44.

11. Новик Д. Влияние процесса формирования ООН на становление миропорядка в XX веке // Управленческое консультирование. – Санкт–Петербург, 2016. – №8. – С.122–132.

12. Орлов Д. План Путина // РИА Новости. 2007. – С.1–5 [Электрон. ресурс]. Дата обновления: 12.03.2007. – Режим доступа: <http://ria.ru/authors/20070521/65794202.html> (дата звернення: 10.09.2016).

13. Сазонова К. Л. Анализ позиций «Великих держав» по вопросу реформирования Организации Объединенных Наций // Вестник Башкирского университета. – Нижний – Новгород, 2008. – №13. – С.673–677.

14. Черниченко С. В. Возможные пути реформирования ООН // Актуальные международно–правовые и гуманитарные проблемы. – Москва, 2002. – №3. – С.47–52.

15. Щербаков Ю., Щербаков М. Позиции Российской Федерации и Соединенных Штатов Америки по вопросу реформирования Организации Объединенных Наций: краткий сравнительный анализ // Universum: общественные науки. – Санкт–Петербург, 2016. – №12. – С.59–65.

References

1. Asner P'er. Ot krizisa nauchnoj discipliny k krizisu jepohi // Mirovaja politika i mezhdunarodnye otnosheniya v 1990–h gg.: kritika amerikanskikh i francuzskikh uchenyh. – Moskva, 2001. – S.147–159.

2. Bahnovskij A., Borodaenko A. Reformirovanie Soveta Bezopasnosti ООН: verojatnost' zameny jeffektivnosti v dejatel'nosti politicheskimi ambicijami // Teorija i praktika obshhestvennogo razvitija. – Moskva, 2016. – №4. – S.100–102.

3. Belenkova E. Ju. Sovremennye diskussii o reformirovanii Organizacii Ob#edinennyh Nacij. – Moskva: Vlast', 2011. – №12. – S.115–117.

4. Belonogov A. M. Drugoj ООН u nas net. – Moskva: Mezhdunarodnaja zhizn', 2003. – №6. – S.69–73.

5. Grishaeva L. Reforma ООН–vyhod iz krizisa // Vestnik Rossijskogo universiteta družby narodov. – Moskva, 2007. – №5. – S.47–59.

6. Grishaeva L. E. Rossiya i ООН. Istoriya i sovremennost'. – Moskva: Sputnik, 2007. – 458 s.

7. Grishaeva L. E. Rossiya, ООН i nauchno–tehničeskij progress // Jekonomičeskij zhurnal. – Moskva, 2010. – №2 (18). – S.34–40.

8. Zaemskij V. F. Novejšhaja istorija reformy ООН. – Moskva: Nauka, 2008. – 352 s.

9. Zaemskij V. F. Ključevye voprosy reformy ООН // Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – Moskva, 2008. – №7. – S.3–13.

10. Luk'janov V. ООН v sovremenom mire – tendencii, problemy, perspektivy // Nauchno–tehničeskije vedomosti Sankt–Peterburgskogo gosudarstvennogo politehničeskogo universiteta. Gumanitarnye i obshhestvennye nauki. – Sankt–Peterburg, 2015. – №2 (220). – S.35–44.

11. Novik D. Vlijanie processa formirovanija ООН na stanovlenie miroporjadka v XX veke // Upravlencheskoe konsul'tirovanie. – Sankt–Peterburg, 2016. – №8. – S.122–132.

12. Orlov D. Plan Putina // RIA Novosti. 2007. – S.1–5 [Elektron. resurs]. Data onovlennja: 12.03.2007. – Rezhim dostupa: <http://ria.ru/authors/20070521/65794202.html> (data zvernennja: 10.09.2016).

13. Sazonova K. L. Analiz pozicij «Velikih derzhav» po voprosu reformirovanija Organizacii Ob#edinennyh Nacij // Vestnik Bashkirskogo universiteta. – Nizhnij – Novgorod, 2008. – №13. – S.673–677.

14. Chernichenko S. V. Vozmozhnye puti reformirovanija ООН // Aktual'nye mezhdunarodno–pravovye i gumanitarnye problemy. – Moskva, 2002. – №3. – S.47–52.

15. Shherbakov Ju., Shherbakov M. Pozicii Rossijskoj Federacii i Soedinennyh Shtatov Ameriki po voprosu reformirovanija Organizacii Ob#edinennyh Nacij: kratkij sravnitel'nyj analiz // Universum: obshhestvennye nauki. – Sankt–Peterburg, 2016. – №12. – S.59–65.

Krynytska T. O., student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), tania.krynytska@ukr.net

The Russian Federation positions on the reform of the United Nations

The article considers the major projects of the Russian Federation on the reform of the United Nations. It provides the explanation of the reasons for the implementation of the UN reforms and the impact of the Russian Federation on the activities of the United Nations bodies. Besides, it analyses the main stages, considers evaluations of concepts of Russia reforms. The article compares the views of the leading Russian and European historians on the conditions for joining the United Nations of the Russian Federation as a successor country. Also, it considers the process of the emergence of cooperation between the Russian Federation and the leading unions operating under the auspices of the United Nations. The article indicates the position of the leading politicians of the Russian Federation concerning the attitude of Russia towards cooperation and reform of the United Nations. In addition, an interpretation of the main provisions of the foreign policy concept of Russia has also been presented in the article.

Keywords: The United Nations, Russian Federation, international relations, reforms, The United Nations Security Council.

* * *

УДК 94[(4–.2):(470+571)]:327:050.8«1910/1911»

Мартинів В. Л.,

аспірант кафедри нової та сучасної історії історичного факультету, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), skorpion–2008@ukr.net

МАЙБУТНЄ БЕЗ ОПТИМІЗМУ: МІЖНАРОДНІ ПРОТИРІЧЧЯ НА ТЕРЕНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ПІВДЕННО–СХІДНОЇ ЄВРОПИ НА СТОРІНКАХ РОСІЙСЬКИХ ЧАСОПИСІВ (1910–1911 РР.)

Розглянуто висвітлення російськими часописами міжнародних відносин у Центральній та Південно–Східній Європі у 1910–1911 рр. Поряд з пресою, аналітика авторів статей цих «товстих» журналів формувала погляди російського суспільства на ті чи інші закордонні події, міжнародні відносини і зовнішню політику окремих держав. Визначені основні напрями політики країн Балканського півострова та Центральної Європи у 1910–1911 рр. Проаналізовано відображення російськими часописами взаємовідносин великих держав з балканськими країнами. Аналізується тематика і зміст статей, ставлення провідних публіцистів часописів до міжнародних подій та конфліктів. Головна увага приділяється відображенню на сторінках журналів наростаючого політичного напруження у регіоні. Всі без винятку аналітики часописів відмічали збільшення кількості протиріч у зовнішній політиці країн.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішня політика, російські часописи, Південно–Східна Європа, Центральна Європа, Балканський півострів.

На початку ХХ ст. аналітичні статті, які розміщувалися в періодичних виданнях, формували громадську думку Росії. Одними з таких видань були часописи, «товсті» журнали: об'ємні щомісячники, що включали в себе політичні, наукові та літературні матеріали. Безумовно, ними не висчерпувалися погляди тогочасного

суспільства, але вони історично займали важливе місце. Основними часописами, що висвітлювали міжнародні події, були «Вестник Европы», «Русская мысль» та «Русское богатство». Журнал «Разведчик», доповнюючи вищезазначені видання, містив дані щодо військово-технічного розвитку країн Балканського півострова.

У першому випуску «Вестника Европы» за 1910 р. приводилися дані щодо можливої німецької загрози Росії у випадку відмови останньою визнати анексію Боснії та Герцеговини. Загроза представляла собою надання Австро-Угорщині гарантованої свободи дій відносно Сербії [1, с. 399].

Один з перших випусків «Разведчика» за 1910 р. надавав дані щодо відправлення у відрядження до Австро-Угорщини 40 турецьких офіцерів для удосконалення знань з військової справи [2, с. 29]. Аналогічним чином, за даними цього ж журналу, поступила Сербія, направивши деяку кількість свої офіцерів на стажування до Франції та Росії [3, с. 138]. Свідомством німецького орієнтування Туреччини було прибуття до турецької армії німецького генерала [4, с. 156].

Березневий випуск «Вестника Европы» за 1910 р. аналізував результати візиту австро-угорського міністра іноземних справ А. Еренталья до Берліну. Був відмічений секретний характер переговорів з німецьким канцлером та його дипломатами. Аналітиком журналу приводилися дані офіційного друку, який повідомляв про те, що обидві союзні держави найбільш стурбовані збереженням статусу кво на Близькому Сході і що результатом цих турбот було придбання двох турецько-слов'янських провінцій. «Принцип збереження встановленого порядку речей на Балканах означає пасивну нерухомість і миролюбність всіх держав, крім Австро-Угорщини. Передбачаються і подальші успіхи Австро-Угорщини, при чому неодмінною умовою вважається мовчазний спокій і терпіння так званих балканських держав... Були часи, коли для цього була потрібна згода і дипломатичне сприяння Росії, але з часу анексії граф Еренталь вдає, що участі російської дипломатії він зовсім не потребує; йому достатньо мати впевненість у незмінній та твердій підтримці Берліну» [5, с. 392].

Другий випуск «Русского богатства» за 1910 р. відмічав загальну нестабільність на міжнародній арені Балканського півострова. Серед головних показових речей С. М. Южаковим були виділені наступні події: агресивна настроєність турок проти греків, створення Балканської федерації і неможливість входження до політичного утворення Греції та Румунії. Греції заважала внутрішня смута, а Румунії – правляча династія Гогенцоллернів, яка тяготіла до своїх німецьких родичів. Свої міркування щодо можливості утворення Балканської федерації аналітик закінчив словами: «...якою прекрасною передмовою до Сполучених Штатів Європи були б ці Сполучені Штати Балканського півострова» [6, с. 120–121].

На початку 1910 р. активувалася Австро-Угорщина, перервавши своє мовчання по відношенню до зовнішньої політики Болгарії. Зокрема, угорським міністр-президентом Тиса була зроблена гучна заява, що Болгарія не існувала б без підтримки Австро-Угорщини [7, с. 188]. «Вестник Европы» також звернув свою увагу на цю заяву, оцінивши сучасну позицію Болгарії як «замасковану союзницю Австро-Угорщини,

при наявності існуючого антагонізму між болгарами з одного боку і сербами разом з греками з іншого» [5, с. 393]. Разом з цим, автором статті відзначався факт односторонньої політики Болгарії та Австро-Угорщини. Як підкреслював аналітик в «Вестнике Европы» за 1910 р., сучасна Болгарія зацікавлена у встановленні мирних відносин з Османською імперією. У той же час в Македонії Болгарське Царство нічого зробити не може, а до завойовницьких планів Сербії та Греції збігається вороже. Принцип болгарської політики збігається з австрійським статус кво [5, с. 395]. У свою чергу, Австро-Угорщина, користуючись своїм становищем і могутністю, придушувала будь-яку ідею балканської федерації. Висвітлення цієї політики знайшло своє відображення на сторінках квітневого випуску «Вестника Европы» [8, с. 400].

Як було згадано на сторінках «Русской мысли», для зміцнення відносин з Росією і Туреччиною Фердинандом I були здійснені поїздки в Санкт-Петербург і Константинополь. Л. І. Гальберштадт, аналізуючи дії болгарського монарха, дав позитивну оцінку підсумкам цих іноземних візитів [9, с. 195].

Збільшення частки військових витрат у прийнятому бюджеті Болгарії на 1910 р. за даними «Разведчика», досягло чверті всього бюджету держави [4, с. 156]. Збільшилися витрати на військові потреби, а також підвищення крайнього віку офіцерів, що було викликано почастішанням виходів старших офіцерів на пенсію, знайшло своє відображення вже в наступному випуску цього журналу [10, с. 171].

У одному з весняних випусків часопису «Русская мысль» говорилося про наростання хвилювання албанців, що знаходилися під контролем Османської імперії і наголошувалося на тому, що албанці Італії та Греції не залишать без допомоги своїх іллірійських братів. Також була виділена сучасна албанська освітня і культурна проблема щодо введення нової абетки та самостійної церкви: «албанці хочуть зберегти самоврядування, прибрати турецьку поліцію, зберегти латинський алфавіт і організувати самостійну церкву (магометанську)» [11, с. 114–115]. Згадка про новий виток албанських подій, розширення географічних кордонів повстання знайшла своє відображення у травневому випуску журналу «Русская мысль» за 1910 р. [12, с. 216].

У червневому випуску «Вестника Европы» за 1910 р. була приділена увага спробам Кандії приєднатися до Греції. Л. З. Слонімський зауважив, що минулі критські народні збори відкрито порушили законні права мусульманської частини населення, не допускаючи її виборних представників до участі в обговоренні та вирішенні загальних справ законодавства і управління [13, с. 396]. Вже у наступному випуску цього ж часопису знайшло своє відображення загальне положення справ Критської держави: «Критський статус кво являє собою щось вкрай складне і заплутане. За останні чотири роки сама дипломатія поступово допускала і влаштовувала попередні спроби возз'єднання Криту з Грецією, офіційно ставила грецького короля в положення верховного правителя острова і привчала критян до усунення і забуття останніх залишків політичної залежності від Туреччини. Це перехід від турецького панування до грецького і є той фактичний статус, про збереження якого повинні піклуватися великі держави в інтересах

подальшого культурного розвитку і процвітання Криту» [14, с. 402–403].

На сторінках цього ж випуску була дана оцінка наслідків анексії Боснії і Герцеговини Австро–Угорщиною і нове положення цих земель вже у якості не кондомініуму, а підконтрольній тільки Габсбурзькій монархії повноправної адміністративно–територіальної одиниці. «Австро–Угорщина формально вступила у володіння новими австрійськими провінціями. Сейму Боснії і Герцеговини належить провести складну попередню роботу для пристосування нових політичних умов до потреб місцевого життя» [14, с. 404–405].

Часописом «Вестник Европы» під кінець 1910 р. відзначалося неоднозначне положення балканських країн: «На Балканському півострові помічаються якісь таємничі приготування до нових політичних комбінацій. Німеччина і Австро–Угорщина наполегливо прагнуть втягнути Туреччину в сферу свого переважаючого впливу, спокуюшучи турецьких державних людей перспективою звільнення від європейської опіки і можливістю більш успішної протидії Росії. У вигляді противаги проектам балканського союзу, авторство яких приписується Болгарії, влаштовується зближення Румунії з Туреччиною, наполегливо повідомляються чутки про укладену, нібито, між обома країнами військову конвенцію» [15, с. 409].

Дванадцятий випуск «Вестника Европы» за 1910 р. приділив увагу зустрічі німецького і російського монархів у Потсдамі, оцінивши це як спробу політичного зближення Німеччини і Росії. При цьому підкреслювалася непохитність союзу Росії з Великобританією та Францією: «Міцна угода з Англією і Францією дає можливість цілком спокійно залишати без уваги чутки, що виникають періодично про ослаблення франко–російського союзу і про заміну його іншою політичною комбінацією» [16, с. 401–402].

На сторінках першого випуску за 1911 р. цього ж часопису Л. З. Слоніньскім було приведене твердження рейхсканцлера Німецької імперії Т. Бетмана–Гольвега відносно положення сучасних російсько–німецьких відносин: «Німеччина і Росія однаково зацікавлені в підтримці status quo на Балканах і взагалі на Близькому Сході» [17, с. 388]. При цьому автором аналітичної статті наводилися міркування щодо неоднозначності союзів, укладених між державами: «...зовнішня політика Німеччини направляє часто за колишніми шляхами, не викликаючи і не виправдовуючи благодушною довірою закордонних друзів» [18, с. 389]. Загальна ж оцінка укладеної Потсдамської угоди «Вестником Европы» була дана досить неоднозначна: «Якесь невизначене почуття тривоги опанувало умами, внаслідок зближення Росії з Німеччиною, і ця тривога відбилася і в заявах керівних політичних діячів в Європі» [18, с. 414].

Нарис військово–політичної організації Греції містився в одному з випусків «Разведчика» за 1911 р. Приводилося твердження: «Армія є відображенням свого народу» і у зв'язку з цим характеризувався стан грецьких офіцерів як достатньо неоднорідний у плані політичних поглядів. Неоднорідність у поглядах породжувала бродіння у грецькій армії [19, с. 40].

Квітневий випуск «Русской мысли» за 1911 р. давав достатньо широку оцінку сучасній зовнішній політиці Туреччини загалом: «Німеччина єдиний друг

Туреччини. Про наш вплив або зовсім не говорять, тому що він не дуже–то помітно і вдало проявляється, або, пишуть, що «Росія не має і ніколи не матиме впливу в Константинополі». Чи не позбавлений для російського читача інтересу, а про наочність і говорити нема чого, такий, наприклад, факт, що між концесіями, які безневинно для Туреччини задовольняють західні держави, наполегливо висувають стратегічні лінії на північ від Багдадської дороги. Політика Туреччини – політика самозбереження. Угода Росії з Німеччиною поставила турецьку політику на роздоріжжі, і дорога, яку вона вибрала, визначилася з лінії найменшою небезпеки. Один французький публіцист назвав східне питання пробним каменем міцності європейських угод. Не менш вірно, що політика Туреччини показує, де пролягає рівнодіюча існуючих в Європі сил» [20, с. 10].

В одному з вересневих випусків журналу «Разведчик» за 1910 р. містилися дані щодо німецького воєнного бюджету, особливо щодо збільшення кількості автомобілів у армійських частинах, повітроплавальних частин і збільшення числа саперних батальйонів [21, с. 576].

За даними часопису «Разведчик» у квітні 1911 р. німецький рейхстаг затвердив склад німецької армії на 1911–1916 рр. Серед головних змін передбачалося значне збільшення важкої артилерії [22, с. 245]. Слабкість австро–угорської армії, на думку «Разведчика», полягала в її різноплеменності, а тому й у різномовності [23, с. 275–276]. У зв'язку з загостренням положення на Балканському півострові, Греція запросила до себе французьку військову місію та англійську морську місію для реорганізації своєї армії та флоту. Королівством Греція були закуплені нові французькі гармати [24, с. 394].

Туреччина також була зацікавлена у допомозі військових інструкторів. Один з останніх випусків «Разведчика» за 1911 р. дуже добре відзивався про реорганізовану німцями турецьку армію, підкреслюючи, що сухопутні війська Туреччини можуть змінити хід бойових дій лише за умови відновлення рівноваги на морі [25, с. 706].

Л. І. Гальберштадт, освітлюючи події на Балканах у середині 1911 р., албанському повстанню приділив менше значення через наростаючі хвилювання у Македонії, але зазначив, що східне питання знову приймає колишній вигляд [26, с. 14–15].

Яскравим підтвердженням розхитування усталеного порядку речей на Балканському півострові стало зосередження турецьких військ на кордоні з Чорногорією. Негайна реакція Росії, за даними «Вестника Европы», представляла собою передачу через російського посла повідомлення, адресованого Туреччині, з вимогою: «...в ім'я підтримки спокою і миру, заявити негайно і в рішучій формі про свої, зовсім миролюбиві, почуття щодо Чорногорії та тим сприяти обмеженню кордонів воєнного стану» [27, с. 395–396]. У аналітичній статті відмічалось, що Чорногорія також прийняла міри щодо посилення захисту своїх кордонів і Росія не вважала ці дії актом агресії [27, с. 396]. Однак, російські заяви та вимоги не були підтримані жодною з великих держав, спроба впливу на Порту була зроблена без узгодження з Англією і Францією і Росія опинилася на самоті [27, с. 398]. Оглядачем зазначалося, що «...ні російський уряд, ні російське суспільство не надають серйозного значення загрозливим дипломатичним нотам» [27, с. 399].

Л. З. Слонімський у традиційній статті, присвяченій закордонним подіям, освітлюючи події Балканського півострова, засуджував дії Туреччини справедливим висновком: «Замість того, щоб постаратися з'ясувати причини обурення албанців і задовольнити їхні справедливі скарги, турки вирішили перш за все роздавити їх військовою силою, а потім звалити відповідальність на сусідню Чорногорію, що постачає, нібито, повсталим зброю і харчі» [28, с. 380]. Автор аналітичної статті підкреслив, що албанці не здаються, і поки не буде втручання великих європейських держав, сподіватися на дійсний мир важко [28, с. 382].

Соціальне положення в Албанії описувалося у серпневому випуску «Русского богатства» за 1911 р. Аналітик звертав свою увагу на те, що албанці вимагають широкої автономії та відновлення багатьох прав, з яких було виділено право носити зброю через схильність турок до насилля [29, с. 79–80].

В цьому ж випуску М. С. Русановим були приведені дані щодо неоднозначних дій Німеччини. Німеччина в Марокко, діючи за уявним проханням стурбованих німецьких торговців про посилення безпеки, відправила в порт Агадір канонерський човен «Пантера» і повідомила про те інші держави. Франція відреагувала на це, заявивши про можливі переговори, що стосуються цих дій Берліна [29, с. 67–68].

Восьмий випуск «Вестника Европы» за 1911 р. зосередив увагу на зростаючій небезпеці воєнного конфлікту між Німеччиною і Францією через Марокко. «...всі інші питання відступили на задній план перед перспективою франко–німецького конфлікту» [30, с. 381]. У статті, присвяченій закордонним подіям, відмічалось патріотичне піднесення німецької суспільної думки у зв'язку з новиною щодо Марокко [30, с. 386]. Німеччина представлялася головною винуватицею: «Цілком ймовірно, берлінським дипломатам потрібен тільки пристойний вихід зі скрути, створеної необдуманною посилкою військового судна в Агадір. ...невже досить послати куди–небудь нікчемне військове судно, щоб придбати право не зважати на існуючі договори і заявляти домагання на здобич, на правах переможця?» [30, с. 390]. У тому ж випуску приводилося судження щодо наростаючого конфлікту між Італією та Туреччиною: «Туреччина бажає заспокоєння і короткозора справа відплати поступила місцем міркувань розумної державної ошадливості і далекоглядності» [30, с. 391].

Вересневий випуск «Вестника Европы» у світлі недавніх марокканських подій особливо виділив велике значення підписання Потсдамської угоди для Німеччини – таким чином впевненість французів в міцності російського союзу була послаблена саме тоді, коли вони потребували усвідомлення незмінної його сили [31, с. 378]. Франко–німецькі перемовини прийняли більш спокійний напрям тоді, коли Франція та її суспільна думка перестали проявляти страх перед можливістю початку війни [31, с. 380]. «Без сумніву, ніхто в Європі не бажає цього конфлікту, який за розмірами і жахами перевершив би всі сутички останніх століть» [31, с. 381]. Л. І. Гальберштадт також зауважував загальну небезпеку у діях Німеччини [32, с. 23].

Підвищення рівня напруги між Туреччиною та Італією відмічалось у десятому випуску «Вестника Европы» за 1911 р. Італія пропонувала Туреччині

добровільно полегшити італійцям їх задачу: «Окупація – це єдине рішення, на якому Італія може зупинитися, і королівський уряд сподівається, що імператорський турецький уряд буде готовий віддати відповідні накази, щоб Італія не зустріла з боку оттоманських представників ніякої протидії» [33, с. 376]. Порівнюючи можливості загострення франко–німецького протистояння та італійсько–турецького конфлікту аналітик констатував: «В Європі запахло порохом, хоча і не через Марокко, а через Тріполі» [33, с. 382].

Жовтневий випуск «Русской мысли», висвітлюючи напругу у відносинах Італії та Туреччини, відкрито критикував дії Королівства Італії: «Пред'явлений Італією Туреччині ультиматум, зводячи міжнародні відносини до спрощеної формули права сильного, вразив Європу неприкритою відмовою від усіх умовних пристойностей, якими зазвичай прикривається імперіалізм» [34, с. 19]. Автор статті не обійшов увагою й можливу вигоду від ослаблення Туреччини для Росії: «Що стосується нас, то років п'ять ще тому, звичайно, позиція Росії визначила б в значній мірі все положення; у всякому разі, вона була б в центрі уваги. А тепер нам кидають напіввтіху: Росія ж буде задоволена ослабленням свого «вічного ворога». Це позбавлена вже внутрішнього сенсу ремінісценція, бо зараз, при наших обставинах, охорона недоторканності Туреччини має бути принципом нашої політики» [34, с. 21].

М. С. Русанов назвав дії Італії «колоніальною авантюрою», але відмітив загальну перевагу італійців. Автор відмічав занепокоєність Австро–Угорщини через зазіхання Італії на Балканський півострів і водночас зачіпання інтересів Німеччини: «Німеччина обурюється при одній думці, що Італія, цей, здавалося б, її вірний партнер, проте неминуче повинна посварити її з Туреччиною, дружити з якою спонукає німців економічний інтерес на Близькому Сході» [35, с. 112].

На думку оглядача закордонних подій передостаннього випуску «Вестника Европы» за 1911 р., причина міжнародних труднощів, викликаних італійської окупацією Тріполі в тому, що в Туреччині існує парламент і турецькі міністри зобов'язані рахуватися з суспільною думкою країни [36, с. 410]. При цьому автором справедливо зауважується можливість повстання слов'янського населення Османської імперії у зв'язку з активними діями Італії на морі: «Чи не скористаються обставинами турецькі слов'яни і греки, щоб спробувати скинути з себе панування мусульман?» [36, с. 414].

Одинадцятий випуск «Русского богатства» зосередив увагу на двох головних конфліктах – Агадірській кризі, що закінчилася підписанням угоди між Францією і Німеччиною та розпочатій Італійсько–турецькій війні. «Щодо Марокко договір можна охарактеризувати короткими словами. Це – віддача імперії шерифа в повне розпорядження Франції з умовою лише допустити до економічної експлуатації країни і інших європейців» [37, с. 118]. Згідно документу держави обмінялися територіями – Німеччина віддала на північному сході Камерун, а натомість отримала землі на заході Конго [37, с. 120].

Відносно Триполітанської війни автор відмічав, що війна виявилася для Італії не настільки легкою: «Чи не передчасна тому їх спроба проголосити королівським декретом 5 листопада приєднання Триполітанії і

Кіренаїки і їх підпорядкування «під повну і неподільну владу Італійського королівства?», «Порушуючи принципи міжнародного права і рішення Гаазької конференції 1907 р. вони навалилися з варварською жорстокістю на арабів» [37, с. 137].

Дванадцятий випуск «Вестника Европы» за 1911 р. відмічав загальне невдоволення німецького суспільства через миролюбність уряду щодо Марокканського питання [38, с. 392]. Загальний характер заяв в німецькому імперському сеймі свідчить: «Відчувається, що якісь впливові елементи німецького суспільства зацікавлені в порушенні войовничих інстинктів, що можуть призвести до війни» [38, с. 400].

П. Я. Рисс в останньому випуску «Русской мысли» за 1911 р. наголошував на мирному врегулюванні італійсько-турецького конфлікту: «Італія жадає миру. Буфонада націоналістичного друку закінчується, сам уряд усно і письмово заявляє про бажання укласти мир» [39, с. 18].

Отже, узагальнюючи аналіз публікацій російських «товстих» журналів, можна відзначити, що їх тональність щодо подій 1910–1911 рр. не дуже, але, тим не менш, відрізнялася. Наприклад: в публікаціях лібералів Л. З. Слоніського, Л. І. Гальберштадта – чітко простежувався образ Німеччини–ворога, мілітаристської держави, «царства вугілля і заліза». У статтях демократів С. М. Южакова та М. С. Русанова – критикувалися всі європейські держави, система колоніалізму як така, але при цьому теж не можна стверджувати, що Німеччина поставала у них хоч в скільки–небудь позитивному світлі.

Радянська історіографія 50–70-х років ХХ ст. характеризує події 1910–1911 рр. на міжнародній арені Центральної та Південно-Східної Європи на перший план ставила саме посилення конфронтації Великої Британії, Франції та Німеччини, пояснюючи це зростаючими апетитами колоніальних імперій. У сучасній історіографії 1910–1911 рр., поряд з протиріччями між балканськими країнами, вони подані як зростання напруження на Балканському півострові.

Загальним, у всіх без винятку журналістів, було те, що вони дивилися в майбутнє без оптимізму. Неминуче передчуття швидкої війни, фундаментальна непослідовність, невідповідність подій, надмірне громадське напруження – це та ментальна атмосфера, в якій жили сучасники.

Список використаних джерел

1. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1910. – №1. – С.398–410.
2. Иностранные армии // Разведчик. – 1910. – №1002. – С.28–29.
3. Иностранные армии // Разведчик. – 1910. – №1009. – С.137–138.
4. Иностранные армии // Разведчик. – 1910. – №1010. – С.155–156.
5. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1910. – №3. – С.390–400.
6. Южаков С. Н. Политика // Русское богатство. – 1910. – №3. – С.111–123.
7. Гальберштадт Л. И. Иностранное обозрение // Русская мысль. – 1910. – №2. – С.187–202.
8. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1910. – №4. – С.393–406.
9. Гальберштадт Л. И. Иностранное обозрение // Русская мысль. – 1910. – №4. – С.184–200.
10. Иностранные армии // Разведчик. – 1910. – №1011. – С.170–171.
11. Южаков С. Н. Политика // Русское богатство. – 1910. – №4. – С.106–116.

12. Гальберштадт Л. И. Иностранное обозрение // Русская мысль. – 1910. – №5. – С.207–220.
13. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1910. – №6. – С.386–396.
14. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1910. – №7. – С.391–405.
15. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1910. – №10. – С.386–410.
16. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1910. – №12. – С.401–402.
17. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №1. – С.380–390.
18. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №2. – С.410–422.
19. Иностранные армии // Разведчик. – 1911. – №1055. – С.40–41.
20. Гальберштадт Л. И. Внешняя политика младотурок // Русская мысль. – 1911. – №4. – С.7–10.
21. Иностранные армии // Разведчик. – 1910. – №1038. – С.575–576.
21. Иностранные армии // Разведчик. – 1911. – №1068. – С.245.
23. Иностранные армии // Разведчик. – 1911. – №1070. – С.275–277.
24. Иностранные армии // Разведчик. – 1911. – №1077. – С.394.
25. Иностранные армии // Разведчик. – 1911. – №1097. – С.706–707.
26. Гальберштадт Л. И. Балканская смута // Русская мысль. – 1911. – №6. – С.14–15.
27. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №6. – С.395–405.
28. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №7. – С.374–386.
29. Русанов Н. С. Обозрение иностранной жизни // Русское богатство. – 1911. – №8. – С.60–82.
30. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №8. – С.381–392.
31. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №9. – С.374–388.
32. Гальберштадт Л. И. Мароккский вопрос // Русская мысль. – 1911. – №9. – С.20–23.
33. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №10. – С.372–384.
34. Гальберштадт Л. И. Итальянско-турецкая война // Русская мысль. – 1911. – №10. – С.19.
35. Русанов Н. С. Обозрение иностранной жизни // Русское богатство. – 1911. – №10. – С.85–115.
36. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №11. – С.410–421.
37. Русанов Н. С. Обозрение иностранной жизни // Русское богатство. – 1911. – №11. – С.112–138.
38. Иностранное обозрение // Вестник Европы. – 1911. – №12. – С.392–405.
39. Рысс П. Я. Итальянско-турецкая война // Русская мысль. – 1911. – №12. – С.14–18.

References

1. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1910. – №1. – S.398–410.
2. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1910. – №1002. – S.28–29.
3. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1910. – №1009. – S.137–138.
4. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1910. – №1010. – S.155–156.
5. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1910. – №3. – S.390–400.
6. Yuzhakov S. N. Politika // Russkoye bogatstvo. – 1910. – №3. – S.111–123.
7. Galbershtadt L. I. Inostrannoye obozreniye // Russkaya mysl. – 1910. – №2. – S.187–202.
8. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1910. – №4. – S.393–406.
9. Galbershtadt L. I. Inostrannoye obozreniye // Russkaya mysl. – 1910. – №4. – S.184–200.
10. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1910. – №1011. – S.170–171.
11. Yuzhakov S. N. Politika // Russkoye bogatstvo. – 1910. – №4. – S.106–116.
12. Galbershtadt L. I. Inostrannoye obozreniye // Russkaya mysl. – 1910. – №5. – S.207–220.
13. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1910. – №6. – S.386–396.

14. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1910. – №7. – S.391–405.
15. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1910. – №10. – S.386–410.
16. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1910. – №12. – S.401–402.
17. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №1. – S.380–390.
18. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №2. – S.410–422.
19. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1911. – №1055. – S.40–41.
20. Galbershtadt L. I. Vneshnyaya politika mladoturok // Russkaya mysl. – 1911. – №4. – S.7–10.
21. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1910. – №1038. – S.575–576.
21. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1911. – №1068. – S.245.
23. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1911. – №1070. – S.275–277.
24. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1911. – №1077. – S.394.
25. Inostrannyye armii // Razvedchik. – 1911. – №1097. – S.706–707.
26. Galbershtadt L. I. Balkanskaya smuta // Russkaya mysl. – 1911. – №6. – S.14–15.
27. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №6. – S.395–405.
28. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №7. – S.374–386.
29. Rusanov N. S. Obozreniye inostrannoy zhizni // Russkoye bogatstvo. – 1911. – №8. – S.60–82.
30. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №8. – S.381–392.
31. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №9. – S.374–388.
32. Galbershtadt L. I. Marokkskiy vopros // Russkaya mysl. – 1911. – №9. – S.20–23.
33. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №10. – S.372–384.
34. Galbershtadt L. I. Italiysko-turetskaya vojna // Russkaya mysl. – 1911. – №10. – S.19.
35. Rusanov N. S. Obozreniye inostrannoy zhizni // Russkoye bogatstvo. – 1911. – №10. – S.85–115.
36. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №11. – S.410–421.
37. Rusanov N. S. Obozreniye inostrannoy zhizni // Russkoye bogatstvo. – 1911. – №11. – S.112–138.
38. Inostrannoye obozreniye // Vestnik Evropy. – 1911. – №12. – S.392–405.
39. Ryss P. Ya. Italiysko-turetskaya vojna // Russkaya mysl. – 1911. – №12. – S.14–18.

Martynov V. L., aspirant of the Chair of Modern and Contemporary History, Faculty of History, Odesa I. I. Mechnikov National University (Ukraine, Odessa), skorpion-2008@ukr.net

The future without optimism: international contradictions in the territory of Central and Southeast Europe on the pages of Russian journals (1910–1911)

The article examines the coverage by Russian magazines of international relations in Central and Southeast Europe in 1910–1911. Along with the press, the analysts of the authors of the articles of these «thick» journals formed the views of Russian society on various foreign events, international relations and the foreign policy of individual states. The main directions of the policy of the countries of the Balkan Peninsula and Central Europe in 1910–1911 were determined. The Russian journals reflect the relationship between the great powers and the Balkan countries. The subject and content of the articles are analyzed, the attitude of the leading journalists of journals to international events and conflicts. The main attention is paid to reflecting on the pages of journals the growing political tension in the region. All without exception, journal analysts noted an increase in the number of contradictions in the foreign policy of countries.

Keywords: international relations, foreign policy, Russian journals, Southeast Europe, Central Europe, Balkan Peninsula.

* * *